goat bones were identified, were collected and studied. A valuable find, half of an enamel bead, was discovered in a pit with no clear purpose (Fig. 21). A necklace of such beads was found beside burial 91, that of a female, in Bandužiai Cemetery. The bead dates to the 2nd century on the basis of the burial inventory and analogous beads.

The settlement can be dated to the 1st millennium BC – 1st millennium AD on the basis of carbon (^{14}C) samples taken bloomeries and charcoal pits. The data from the archaeological investigations allows one to state that only economic activities were conducted at this settlement for many years, like at the Bandužiai (Žardė) old settlement excavated during the previous three seasons, and that the main inhabited area was near the River Smeltalė.

Raimonda Nabažaitė,
Gintautas Zabiela

Gelindėnų piliakalnio papėdės gyvenvietė

2012 m. liepos ir lapkričio mėnesiais BRIAI vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrimus Gelindėnų piliakalnio (Plungės r., Paukštakių sen.) aplinkoje. Tyrimai vykdyti UAB „A. Žilinskio ir ko“ tiesiamos Telšius su Klaipėda sujungsiančios 330 kV aukštos įtampos elektros oro perdavimo linijos, praeinančios ŠR–PV (25–205°) kryptimi 180 m į PR nuo Gelindėnų piliakalnio, ašyje.

Gelindėnų piliakalnis (N55°57’33.0”; E22°00’27.9”) įrengtas aukštumoje esančioje atskiroje kalvoje. Aikštelė trikampė, pailga Š–P kryptimi, 24 m ilgio, 26 m pločio Š krašte, 3 m žemesne R puse, be aiškių ribų. Jos Š kraštė supiltas 20 cm aukščio, 10 m pločio pylimas, kurio išorinis 2 m aukščio šlaitas pastatintas. Šlaitai nuolaidūs – vidutinio statumo, 10 m aukščio. Piliakalnis labai apardytas arimų, aikštelės P galas nukastas eksploatuojant karjerą (pastarasis buvo kasamas dar 1948 m.), sunaikinusį piliakalnio P šlaito dalį. Š šlaitas seniau iškasinėtas bulviarūsiais, dabar rausiamas urvinių žvėrelių. Dabar piliakalnis apaugęs pušimis ir krūmais. Jis netyrinėtas, datuojamas I tūkst. – XIII a.

Nepaisant akivaizdžių, tegul ir labai apardytų piliakalnio požymių, Gelindėnų piliakalnis kaip kultūros vertybė iki šiol nėra saugomas. Taip atsitiko, matyt, dėl vienintelį kartą 1948 m. piliakalnį lankiusios LII žvalgomosios ekspedicijos išvadų, kuriose jis įvardytas kaip „ne archeologinis paminklas“ (*LIIR*, f. 1, b. 1, p. 72). Nepaisant to, jis 1975 m. buvo priskirtas prie piliakalnių (*LAA*, V., 1975, t. II, p. 62 (201)). Piliakalnio vėlyvąją chronologiją nulėmė šios vietos paminėjimas 1253 m. balandžio 4 d. Kuršo dalybų tarp Livonijos ordino ir Rygos vyskupo akte (originale *Zelende*, dabar turėtų būti Gelindė).

Tyrimai elektros trasos ašinėje linijoje buvo pradėti nuo KPD Telšių teritorinio padalinio 2011 m. vasario 15 d. raštu nustatytos vietos, kurios koordinatės lokalizuotos į ŠR nuo piliakalnio. Nuo jos PV kryptimi čia esančiuose laukuose ir pievose buvo ištirta 12 1x1 m dydžio šurfų (iš viso 12 m^2), kasant juos kas 50 m vienas nuo kito. Tyrimų metu šurfuose 5, 6, 8, 10, 11 aptiktas tamsiai pilkas papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, kurio storis siekė nuo 5 cm (šurfas 8) iki 20 cm (šurfas 11). Likusiuose šurfuose po 25–30 cm storio armens sluoksniu rastas įžemis. Sluoksnyje buvo degėsiukų, labai smulkių pavienių molio tinko trupinėlių, perdegusių skilusių akmenų duženų. Šurfuose 5 ir

1 pav. Gelindėnų piliakalnio papėdės gyvenvietės tyrinėjimų planas ir apytikslės jos ribos: 1 – siūlomos teritorijos ribos; 2 – šurfas. J. Žikulino brėž.

Fig. 1. Excavation plan of the settlement at the foot of Gelindėnai hillfort and its approximate boundaries: 1 – proposed territory boundaries; 2 – test pit

10 aptikta smulkių lipdytos keramikos šukelių – daugiau jų trupinių. Šurfe 10 pora šukelių buvo didesnės – atitinkamai 22x13 mm dydžio ir 3 g svorio bei 15x11 mm dydžio ir 1 g svorio. Jos su gausiomis iki 4 mm skersmens akmenukų priemaišomis, degtos redukcinėje aplinkoje. Pirmoji šukelė yra 8 mm pakraštėlio fragmentas 10 mm storio sienele. Papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis labai apardytas arimų ir melioracijos metu, geriau išlikęs tik žemesnėse vietose ir tai tik fragmentiškai. Pagal keramiką jį galima datuoti I tūkst. II puse – II tūkst. pradžia.

2012 m. rudenį buvo suarta apie 6 ha ploto teritorija į ŠV nuo tiriamos elektros linijos juostos bei į R, Š ir ŠV nuo piliakalnio. Žvalgant suartą paviršių aplink piliakalnį identifikuota didžiulė (per 10 ha ploto) papėdės gyvenvietė su arimų ir melioracijos darbų metu labai sužalotu kultūriniu sluoksniu. Aukštesnėse vietose kultūrinio sluoksnio nebėra arba jo liekanos bus išlikusios tik įgilintose struktūrose – paviršiuje išartas tik rudas molis. Žemesnėse vietose kai kur plūgas iš giliau išvertė nesuardyto kultūrinio sluoksnio fragmentus, armenyje išsiskiriančius tamsesne žeme su degėsiukais ir paskirais skal-

dytais akmenėliais. Kokių nors radinių šiuose plonuose (iki 5 cm storio) kultūrinio sluoksnio fragmentuose nerasta, tačiau jų aplinkoje rasti 3 didesni apvalesnių formų akmenys, neabejotinai kilę iš papėdės gyvenvietės kultūrinio sluoksnio – galbūt net neaiškios paskirties dirbiniai. Paskiros tamsesnės žemės dėmės, ypač toliau nuo piliakalnio gali būti ir gamtinės kilmės (melioruotų pievelių vietose). Tačiau atsižvelgiant į papėdės gyvenvietės kultūrinio sluoksnio aptikimo faktą elektros linijos juostoje matyti, kad plotą aplink visą piliakalnį maždaug 200 m atstumu nuo jo kalvos papėdės reikia saugoti kaip papėdės gyvenvietę (1 pav.), ją įrašant į NKVR. Tokiu būdu senoji Gelindėnų istorija atsiskleidžia visai kitokioje šviesoje, o šios vietos tapatinimas su 1253 m. *Zelende* įgauna papildomų archeologinių argumentų.

The settlement at the foot of Gelindėnai hillfort

In 2012, the BRIAI continued its field evaluation of the site of the high voltage power line in the vicinity of Gelindėnai hillfort (Plungė District, W Lithuania). The hillfort is now in bad condition and corresponds with the Curonian castle *Zelende*, which was mentioned in written sources in 1253. During the evaluation, 12 test pits (a total of 12 m^2) were excavated and a 5–20 cm thick cultural layer from the settlement at its foot, which dates to the second half of the 1st – early 2nd millennium based on the hand built pottery, was discovered in five of them. A huge settlement with a badly damaged cultural layer existed all around the hillfort's foot up to a distance of 200 m (Fig. 1).

Eglė Stankevičiūtė,
Sebastian Messal,
Gintautas Zabiela

Taurapilio piliakalnio papėdės gyvenvietė

Paskutiniu metu Lietuvos ir užsienio archeologų bendradarbiavimas lauko tyrinėjimų srityje plečiasi labai palengva. Intensyviau bendradarbiauti trukdo akivaizdus Lietuvos archeologų techninis atsilikimas taikant naujas ir ypač nedestrukcines technologijas. Dėl šios priežasties tokie tyrimai iki šiol yra atsitiktinio pobūdžio, labiau susiję su asmeniniais užsienio kolegų interesais Lietuvoje, vyksta per asmenines pažintis, o ne bendradarbiaujant institucijoms. Panašiai prasidėjo ir bendra KU ir Romos–germanų komisijos (Römische–germanische Komission) Frankfurte prie Maino (Vokietija) archeologinė ekspedicija, dirbusi Taurapilyje (Utenos r., Tauragnų sen.) 2012 m. liepos 29 d. – rugpjūčio 25 d.

Taurapilio archeologinį kompleksą sudaro giliausio Lietuvoje Tauragno ežero P krante, maždaug ties jo viduriu esantis piliakalnis, šalia jo išsidėsčiusi papėdės gyvenvietė ir kiek toliau į PR (už 500 m) buvęs pilkapynas. Piliakalnis ir gyvenvietė iki šiol nebuvo tyrinėti, o pilkapyno tyrimai Taurapilį išgarsino tiek Lietuvoje, tiek ir už jos ribų. 1970–1971 m. tuometinis LII Archeologijos skyriaus vedėjas Adolfas Tautavičius (1925–2005) čia ištyrė visas paviršiuje matomas pilkapių liekanas (iš viso 14), jose surado 15 griautinių ir 3 degintinius žmonių kapus, 4 griautinius žirgų kapus. Pilkapyje 5 aptiktas labai turtingas (su nevietinės kilmės įkapėmis) V a. griautinis kario su žirgu kapas, dažnai įvardijamas kaip kunigaikščio kapas